

KÖZLEMÉNYEK

Hollósi Gábor

AZ 1937. ÉVI VÁLASZTÓJOGI NOVELLA

„... egy későbbi korszak történetírója méltán és joggal igen nagy figyelmet fog szentelni a törvényjavaslatnak, ha nem is a törvényjavaslat konkrét rendelkezésének, de annak a benyújtását megelőző és az azt kísérő politikai momentumoknak, nemkülönben annak a fontos és figyelemreméltó közjogi fejlődésnek, amelynek ez a látszólag egyszerű és igénytelen formában jelentkező törvényjavaslat részint a záráskövet, részint pedig a kiinduló pontját jelenti.”
(*Antal István országgyűlési képviselő beszéde, 1937.*)¹

Jelen tanulmány arra tesz kísérletet, hogy tisztázza, valóban történelmi jelentőségű lépés volt-e az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról szóló 1937. évi VIII. törvénycikk elfogadása, ahogy azt Antal István gondolta, vagy azzal a Darányi-kormány csak – Propper Sándor országgyűlési képviselő megfogalmazása szerint – „rossz ködmönre lyukas foltot” tett?² A kérdés eldöntéséhez nemcsak a törvény szövegét és indoklását használtuk fel, hanem feldolgoztuk a törvényjavaslat országgyűlési vitaanyagát is, amely a képviselőházi

---

¹ Az országgyűlés képviselőházának 184. ülése 1937. február 16-án, kedden. In: Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója. Bp. 1937. XI. 357. A továbbiakban az elhangzott beszédek forrását így rövidítjük: Antal, 184/357., ahol a felszólaló képviselő nevét az ülés száma/oldalszám megjelölése követi.

² Propper, 192/581.

naplókban és irományokban maradt fenn.³ Munkamódszerünk az volt, hogy a vitában keletkezett érveket és ellenérveket a törvényjavaslat leghevesebben kritizált részei köré csoportosítottuk, s a tanulmány szerkezetét is ennek megfelelően alakítottuk ki. A módszerből következik, hogy az elemzés elsősorban problémacentrikus, tehát nem a pártálláspontokra koncentrálnak, nem tartja szem előtt a felszólalások kronologikus sorrendjét, s még az általános és a részletes vita különválasztására sem helyez hangsúlyt. Utóbbinak azért sem lett volna értelme, mert a képviselők módosító indítványaik kapcsán az általános vitában már kifejtett nézetüket lényegében csak megismételték. Terjedelmi szempontból mellőztük az olyan javaslatok ismertetését is, amelyeket a törvényalkotó nem kívánt a leendő jogszabály szempontjából figyelembe venni, s nem állt módunkban az sem, hogy tételesen felsoroljuk az egy-egy álláspont mellett felsorakozó képviselőket. Arra hivatkozunk mindig, aki a kritikai észrevételt nézetünk szerint a legplasztikusabban fejtette ki.⁴ A beszédek leginkább magával ragadó részleteit igyekeztünk szó szerint idézni.⁵ Mindenekelőtt azonban a jelölési rendszer változásait kell bemutatnunk 1919 és 1938 között, hogy az 1937. évi választójogi novellának ne csak a kronológiai, hanem a rendszerbeli helyét is érzékeltessük.

A választási és az ajánlási rendszer változásainak összefüggései

Az 1919. évi Friedrich-féle választójogi rendelet szerint ötszáz választó ajánlását kellett megszereznie annak, aki a választásokon képviselőjelöltként akart indulni.⁶ Ekkor ugyanis még csak egyéni választókerületek voltak, s minden

³ A felsőházban nem szólalt fel senki a törvényjavaslattal szemben. A három hozzászóló, Tomcsányi Móric, Balogh Elemér és Hegedüs Loránt beszéde közül a törvényjavaslat felsőházi előadójaé, Tomcsányi dogmatikai szempontból a legérdekesebb, a jelölés elméleti megközelítéseit tekintve. Néhány észrevételt is tett a törvény kiadandó végrehajtási rendeletére vonatkozóan. Lásd Az országgyűlés felsőházának 40. ülése 1937. évi március hó 16-án, kedden. In: Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett országgyűlés felsőházának naplója. Bp. 1937. II. 88–99. Lásd még Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. A képviselőház által elfogadott szöveg. (190. szám.) In: Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott országgyűlés felsőházának irományai. Bp. 1937. IV. 250–252., A felsőház közjogi bizottságának a jelentése „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló 190. számú törvényjavaslat tárgyában. (201. szám.) In: Uo. 301–302. A végrehajtási rendelet 1937. május 25-én jelent meg. A m. kir. belügyminiszter 1937. évi 38500. számú rendelete, az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról szóló 1937:VIII. törvénycikk végrehajtásáról. In: Magyarországi Rendeletek Tára 71. (1937) 295–302.

⁴ Az 1937. évi választójogi novella vitáján elhangzó felszólalásokról lásd a függelék!

⁵ Az idézett szövegrészekben az írásjeleket a könnyebb olvashatóság érdekében a mai helyesírás szabályai szerint helyeztük el, és ugyancsak eszerint jártunk el bizonyos szavak egybe- vagy különírását illetően.

⁶ A magyar kormány 1919. évi 5988. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlés tagjainak választásáról. In: Magyarországi Rendeletek Tára 53. (1919) 894–929. Lásd a rendelet 17. §-át.

kerületben egy-egy képviselőt választottak.⁷ Ez pedig lehetőséget adott az egyszerűbb szabályozásra. Az 1922-es Bethlen-féle választójogi rendelet azonban a képviselőjelöltek ajánlására már egy lényegesen bonyolultabb rendszert léptetett életbe.⁸ Ennek egyik legfontosabb oka az volt, hogy ekkortól már pártlistákra (korabeli kifejezéssel: lajstromokra) szavaztak a választók Budapesten és az úgynevezett budapestkörnyéki választókerületben.⁹ Ugyanakkor az egyéni kerületekre is eltérő szabályozást vezettek be, amelynek alapja az ott lakó választók létszáma lett. Három rendszer élt tehát párhuzamosan, egymás mellett. A legfeljebb tízezer választót számláló egyéni kerületekben ahhoz, hogy valaki képviselőjelölt lehessen, a választók 10%-ának ajánlására volt szüksége. A több mint tízezer főt számláló egyéni kerületekben ezer ajánlást kellett az induláshoz összegyűjtenie.¹⁰ A lajstromos kerületekben pedig egy-egy pártlista indításához ötezer aláírást kellett szerezni.¹¹ Utóbbi rendelkezésnek az volt az oka, hogy a lajstromos kerületek az egyéni kerületeknél nagyobbak voltak, így a rendelet készítői attól tartottak, hogy ötezernél kevesebb aláírás megkövetelése esetén a választók számos apró pártcsoportra oszlanának, s a rendszer így „elfajulna”, működésképtelenné válna.¹²

Az 1925. évi Bethlen-féle választójogi törvény¹³ – a korszak első választójogi törvénye – az egynél több képviselőt választó törvényhatósági jogú városokra is kiterjesztette a lajstromos választás rendszerét.¹⁴ Mivel ekkortól a választók már ezeken a helyeken is pártokra szavaztak, részben módosították a listák – ettől kezdve: helyi listák – ajánlásának szabályait. A választáson csak akkor indulhatott el egy párt, ha a választók 10%-a, de legfeljebb ötezer választó

Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1918. évi XVII. törvénycikk szerint még elegendő volt ötven választó aláírása is (lásd a törvény 97. §-át.). Az ajánlók számának megtízszerezését az magyarázza, hogy 1919-ben az általános választójog bevezetésével jelentősen ki lett terjesztve a választójogosultság határa, így szükségessé vált az olyan „önjelöltek” fellépésének a megakadályozása, akiknek egyáltalán nem volt valószínű a megválasztása. Lásd az indoklást az 1925. évi XXVI. tc. 62. §-ához. Corpus Juris Hungarici, Magyar Törvénytar, 1925. évi törvénycikkek. Bp. 1926. 139–241. A törvénnyel egységes szerkezetben, lásd a 62. §-nál.

⁷ A magyar kormány 1919. évi 5985. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogról, 6. §. Magyarországi Rendeleték Tára 53. (1919) 879–881. A 20. század első felének magyar választási rendszereiről lásd általában *Püski Levente*: Választási rendszer és Parlamentarizmus a Horthy-korszakban. A magyar jobboldali hagyomány, 1900–1948. Szerk. Romsics Ignác. Bp. 2009. 73–101.

⁸ A m. kir. minisztérium 1922. évi 2200. M. E. számú rendelete, az 1922. évben összeülő nemzetgyűlés tagjainak választásáról. Magyarországi Rendeleték Tára 56. (1922) 14–70.

⁹ Uo. 11. §.

¹⁰ Uo. 60. §.

¹¹ Uo. 11. §.

¹² Indoklás az 1925. évi XXVI. törvénycikk 93. §-ához. Lásd a 6. lábjegyzetet.

¹³ 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. (<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=7637>, letöltés 2016. aug. 5.)

¹⁴ Uo. 13. § (1).

aláírásával ajánlotta a helyi listáját.¹⁵ Az egyéni választókerületekben továbbra is az 1922-es rendeletben megállapított szabályok maradtak érvényben. Megjelent azonban a „képviselői kedvezmény” intézménye is. Ha az egyéni kerületben jelölendő személy már korábban is országgyűlési képviselő volt, akkor elég volt az előírt aláírások számának a felét megszereznie (a választók 5%-át vagy 500 főét).¹⁶ Nyilvánvalóan arra törekedtek ezzel, hogy az országgyűlésnek viszonylag állandó legyen a személyi állománya. A harmadik, kifejezetten érdekes változás 1925-ben az volt, hogy a törvény – igaz csak átmenetileg – lehetővé tette országos lajstromok állítását is.¹⁷ A választások után kiosztatlanul maradt képviselői helyeket eszerint – a választási eredmények arányában – a pártok országos listáin szereplő személyek között osztották ki. A választókerületektől független országos listát természetesen nem a választók ajánlották, hanem meghatározott feltételek mellett a pártok nyújtották be a képviselőház elnökéhez, már a választások után.¹⁸

Az 1937. évi választójogi novella kizárólag a jelöltajánlás szabályait módosította, és azt is csak az egyéni választókerületekre vonatkozóan, a listás kerületekre nem terjedt ki a hatálya.¹⁹ Ekkortól ahhoz, hogy valaki egyéni kerületben képviselőjelölt lehessen, száz olyan választó aláírását kellett összegyűjtenie, akik közül ötven a 30. életévét már betöltötte.²⁰ Az ajánlók száma tehát ugyan lényegesen lecsökkent, viszont bevezették a részleges életkori cenzust. Az új szabályozás szerint már nemcsak az üres ajánlási íveket, hanem az ajánlók aláírásait is kötelező volt hitelesíttetni.²¹ Azokat a személyeket pedig, akik ajánlottak, úgy kellett tekinteni, mint akik ezzel le is szavaztak a jelöltre, őket tehát már nem volt szabad szavazásra bocsátani.²² Újdonság volt még az is, hogy a képviselőjelöltnek biztosítékot kellett letennie, amelynek kétezer pengő volt az összege. Ahhoz, hogy ezt később visszakapja, legalább a leadott szavazatok egynegyed részét meg kellett szereznie.²³ Csak érdekességként bocsátjuk előre, hogy a novella az ajánlók számát is maximálta, jelöltenként 150 főben.²⁴

---

¹⁵ Uo. 93. § (2).

¹⁶ Uo. 62. § (5).

¹⁷ Ennek az volt az oka, hogy a törvény felhatalmazta a belügyminisztert arra, hogy a választókerületek számát 10%-kal apassza. Ez azonban nem jelentette egyben a képviselőház létszámának a csökkentését is: az olyan képviselői helyeket, amelyekhez tartozó választókerület megszűnt, kiosztották a pártok között. Lásd 12. § (2) és (3).

¹⁸ Uo. 12. § (4), (7).

¹⁹ 1937. évi VIII. törvénycikk az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. (<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8035>, letöltés 2016. aug. 5.)

²⁰ Uo. 1. § (1).

²¹ Uo. 1. § (2).

²² Uo. 6. § (1).

²³ Uo. 4. § (1), (3) b).

²⁴ Uo. 2. §.

Az 1938. évi választójogi törvény a két világháború között utoljára reformálta meg Magyarország választási rendszerét.²⁵ Ahol korábban listás volt a rendszer, ott továbbra is az maradt, ekkortól azonban már a vármegyék területei is – a megyehatároknak megfelelően – egy-egy listás kerületet alkottak.²⁶ A listás rendszer tehát országossá vált, ám ez nem jelentette egyúttal az egyéni választókerületek felszámolását, mivel a törvény szerint minden vármegye területén egyéni kerületeket is kellett szervezni.²⁷ Így az ország nagy részén párhuzamos rendszer alakult ki, s csupán a több képviselőt választó törvényhatósági jogú városokban választottak továbbra is kizárólag listán.

Ezzel egy időben megváltoztak a jelöltajánlás szabályai is – más kérdés, hogy ezt a választási rendszer módosításával már kevésbé lehet szorosan összefüggőnek tekinteni.²⁸ Az új ajánlási szabályok többek között aszerint is különböztek, hogy a jelölt országos vagy nem országos párt színeiben kívánt-e fellépni.²⁹ Ha valaki egyéni választókerületben akart indulni, annak ötszáz aláírást kellett összegyűjtenie, kivéve, ha országos pártnak volt a hivatalos jelöltje, mert akkor elég volt 150-et is. Listás kerületben ezeröttszáz választó aláírásával lehetett a pártlistát elindítani, országos párt esetében azonban elég volt jelöltenként 150, de összesen legfeljebb 750 választó ajánlása is.³⁰ Bevezettek egy új, területi szabályt is: az aláírásoknak legfeljebb egynegyed részéig lehetett elfogadni ugyanazon község ajánlóinak aláírását.³¹ Az 1938. évi törvény a választójogi novellából átvette az ajánlók korosztály szerinti megosztására és az aláírások hitelesítésére vonatkozó rendelkezést, elvetette azonban, hogy az ajánlókat egyúttal leszavazottnak tekintsék.³² Megtartotta viszont a biztosíték intézményét: az egyéni választókerületben változatlanul hagyta az összeget, a listás kerületekben azonban – a betölthető képviselői helyek számától függően

---

²⁵ 1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. (<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=8074>, letöltés 2016. aug. 5.)

²⁶ Uo. 3. §.

²⁷ Uo. 2. §.

²⁸ Korábban ugyanis a választási rendszer megváltoztatásánál minden alkalommal meg kellett változtatni az ajánlási rendszert is. Amikor például bevezették a listás szavazás intézményét, természetesen rendelkezni kellett a listás ajánlásról, az országos lista bevezetésekor pedig az országos lista ajánlásáról stb. 1938-ban azonban csak kiterjesztették a listás szavazást, de alapjában véve megmaradt az egyéni- és listás kerületek vegyes rendszere. Az ajánlás szabályain tehát önmagában a választási rendszer reformja miatt nem feltétlenül kellett volna változtatni.

²⁹ Országos párt csak olyan párt lehetett, amelynek legalább négy országgyűlési képviselője volt és legalább húszezer választójogosult taggal rendelkezett. Lásd 1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról i. m. 82. §.

³⁰ Uo. 80. § (2), (3).

³¹ Uo. 80. § (5). Hasonló „területi” szabályt alkalmazott Gömbös Gyula választójogi tervezete is, amely szerint minden községből annyi ajánlót kellett hozni, hogy azok száma az ott választójoggal rendelkezők 3%-át tegyék ki. Hivatkozta: Rassay, 188/481.

³² Lásd a törvény 80. § (4) bekezdését és a 81. §-át.

– három-ötezer pengőben állapította azt meg.³³ Az ajánlók számát továbbra is maximálták, azaz az érvényes ajánláshoz megkívánt aláírások számát csak 50%-kal lehetett meghaladni.³⁴

A választójogi novella előzményei és alkotmányjogi kontextusa

Az 1925. évi választójogi törvénynek a jelöltajánlási rendszere volt a legsebezhetőbb része a gyakorlatban. Nemcsak a jogtudósok, hanem a jogalkalmazók és a politikai élet résztvevői is számtalan kritikát fogalmaztak meg vele szemben. Zsedényi Béla egyetemi tanár „A képviselőjelölés” című kritikus szemléletű munkája már közvetlenül a törvény kihirdetése után megjelent.³⁵ Borsos Endre közigazgatási bíró pedig az 1930-as évek elején a *Magyarságban* megjelent cikkében így fogalmazott: „Ezzel a módszerrel akár az egész országban egyhangú választást lehet elérni, és az egész ellenzékét ki lehet szorítani a parlamentből.”³⁶ Meizler Károly országgyűlési képviselő pedig a novella vitáján a törvény egyik gyenge pontjának azt tartotta, hogy „a mi választójogi törvényünk nem elekcziót – nem helyes kiválasztást – hanem szelekciót, választást csinált már előre az ajánlás révén [...], megakadályozta a legtöbb esetben azt, hogy több jelölt futhasson.”³⁷ S valóban, 1926-ban a nyíltszavazásos kerületek 39%-ában, 1931-ben 34%-ában, 1935-ben pedig 27%-ában a választás egyhangú volt, azaz nem került sor tényleges választásra.³⁸

Azt, hogy a kérdés novelláris úton is megoldható lehet, Herczeg Ferenc vetette fel a Pesti Hírlap hasábjain: „Az ajánlási rendszer kivégzése azonban sem időveszteséggel, sem izgalmakkal nem járna. Meg vagyunk róla győződve, hogy az összes országgyűlési pártok vita nélkül is hajlandók megszavazni ilyen egyszakaszos novellát” – idézte őt Kun Béla, aki az ügyben Gömbös Gyula

³³ Uo. 78. § (2).

³⁴ Uo. 80. § (6).

³⁵ *Zsedényi Béla: A képviselőjelölés.* Miskolc 1926.

³⁶ *Borsos Endre: Az ajánlási rendszer hibái.* *Magyarság*, 14. (1931. november 14.) 1–2. Részletekben idézi: *Berecz Sándor: A tökéletes választójog.* Bp. 1932. 100–105.

³⁷ Lásd Meizler, 186/417. Képviselői kritikák természetesen már megfogalmazódtak a Bethlen-kormány idején is. „Nyugodt lelkiismerettel viselhetjük a felelősséget azért az álláspontért” – mondta Farkas Elemér egy 1928. szeptember 12-i bizottsági ülésen – „amely a választás titkosságának behozatalát egyelőre el akarja odázni, ellenben szükségesnek és sürgősnek látnám magam is, ha az ajánlások tekintetében, amelyekre vonatkozólag a legutóbbi választás, nemkülönben az időközi választások is sok jogos és megszívlelendő aggályt hoztak felszínre, olyan reformot léptetnek életbe, amely megtámadhatatlanná tenné álláspontunkat a nyílt szavazás tekintetében.” – Farkas, 186/423.

³⁸ A választásokról lásd *Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza, 1920–2000.* Bp. 2001. Lásd még *Erényi Tibor: Többpárti választások és parlamentarizmus Magyarországon 1920–1947.* In: *Parlamentari képviselőválasztások 1920–1990.* Szerk. Földes György – Hubai László. Bp. 1994. 267–284.

miniszterelnököt már 1935-ben is interpellálta.³⁹ Ismeretes azonban, hogy Gömbös a választójog reformját hivatali idejének végére halasztotta. Pártközi választójogi értekezletet kezdeményezett a kérdés megtárgyalására, halála miatt azonban a pártokat 1936. december 2-a és 4-e között már hivatali utóda, Darányi Kálmán hallgatta meg.⁴⁰

Az értekezleten az ellenzék csatlakozott Friedrich István javaslatához, amely szeretne volna elérni, hogy már az időközi választásokra megváltoztassák az ajánlási rendszert és hogy egyúttal bevezessék a titkos választás intézményét.⁴¹ Darányi az utóbbit elutasította, tekintettel arra, hogy az alkotmányjogi reformok helyes sorrendjét a kormányzói jogkör szabályozásában, majd a felsőház reformjában, végül a titkos választójogban látta, az ajánlási rendszer azonnali reformját azonban maga is szükségesnek tartotta. A törvényjavaslat Kozma Miklós belügyminiszter „tarsolyából pattant ki”.⁴²

Nagyvonalakban tehát ekként foglalható össze a választójogi novella előtörténete, nem hagyható azonban figyelmen kívül az alkotmányjogi kontextus kérdése sem. Az említett reformok sorrendjével ugyanis az ellenzék a legkevésbé sem értett egyet, és e tekintetben az értekezleten Eckhardt Tibor, a Független Kisgazdapárt elnökének álláspontja mellett sorakozott fel. Eckhardt ugyanis azt képviselte, hogy épp a titkos választójog bevezetésével kellene, hogy kezdődjön az alkotmányjogi reformok sorrendje, hiszen a választójogi reform mélységétől függ, hogy milyen mértékig kell elmenni a szélsőséges politikai irányzatok érvényesülésre jutásától megóvó biztosítékok megteremtésében.⁴³

A választójogi értekezleten abban mindenki egyetértett, hogy szükség van bizonyos választójogi korrektívumok (kautélák) bevezetésére.⁴⁴ Attól féltek

³⁹ Kun, 191/550. Az interpelláció 1935. október 23-án hangzott el. Eredeti helye: Kun, 1935. 49/388–392. Kun Béla a Kisgazda Pártot épp annak választójogi tervezete miatt hagyta el.

⁴⁰ A választójogi pártközi konferencián elhangzottakat ismerteti *Krivoss Árpád*: Választójog, népszerűség, adóteher. Gazdaságpolitikai alapon készült választójogi tervezet. Bp. 1937. 33–54.

⁴¹ A novella országgyűlési vitáján Csoór Lajos és Vázsonyi János utal rá. Csoór, 186/428., Vázsonyi, 187/434.

⁴² Drobní, 187/450.

⁴³ A novella országgyűlési vitáján Csoór Lajos utal rá. Csoór, 186/428., „Teljesen igaza van Eckhardt Tibor képviselőtársamnak ebben az állásfoglalásában” – mondta Rakovszky Tibor –, „mert filius ante patrem [a fiú előbb lett, mint az apa; értsd: képtelenség – H. G.], ha először megteremttem a féket és azután megcsinálom a mozdonyt. Egy mozdonynak szüksége van fékre, de hogy csupa fékből álljon a mozdony, ilyet én még nem láttam...” – Rakovszky, 189/489.

⁴⁴ Mindkét fogalmat széles körben használták a korban, de rendszerint anélkül, hogy jelentésüket pontosan meghatározták volna. A korrektívum (kautéla) a népakarat kifejeződését korlátozó, azt módosító, általában jogi eszközök gyűjtőfogalma. Antal István választójogon kívüli és azon belüli korrektívumokat különböztetett meg, az előző csoportba a kormányzói- és a felsőházi jogkör kiterjesztését sorolta be. Az utóbbiakat pedig anyagi jogi, szervezeti jellegű és technikai korrektívumokra osztotta fel. Anyagi jogi kautélák a választójogosultak számában csökkenést (jogfosztást) eredményeznek, a szervezeti jellegű kautélák a népképviselőketbe érdekképviselői és törvényhatósági elemeket kevernek bele, a technikai korrektí-

ugyanis, hogy a titkos választójoggal az intelligencia vezető szerepe meggyengülhet, mivel az – visszhangzott a bethleni gondolat – kellő politikai előképzettség és alkotmányos felelősségérzet nélküli tömegeket juttathatna be az országgyűlésbe.⁴⁵ A novella országgyűlési vitáján elhangzott beszédében Farkas Elemér is felhívta a figyelmet erre a veszélyre: „Minden korrektívum nélküli választójog szülte meg a spanyol tragédiát is.⁴⁶ Korrektívumok nélküli választójog döntötte majdnem sírba Németországot négy évvel ezelőtt...⁴⁷ Mert ki tudja azt megmondani ma, hogy milyen lesz annak a parlamentnek a képe, amely titkos választójog alapján fog itt összeülni [...] Hogy mennyi lesz abban a parlamentben a centrifugális, mennyi lesz a centripetális elem... Igénytelen nézetem szerint választójogunk terjedelmét hozzá kell alakítani és összhangba kell hozni népességünk értelmi szintjével. [...] Az a politikai demokrácia válik csak a népek javára, amelyet megfelelő kulturális demokrácia készít elő. Ezt a kulturális demokráciát, a népesség értelmi színvonalának emelését tartom az állampolgári jogok gyakorlása *conditio sine qua non*-jának [elengedhetetlen feltételének – H. G.] [...] Ha [...] a szegénységből fakadó elégtelenség találkozik a tudatlanságból fakadó ámíthatósággal, akkor ez olyan politikai szövetséget képez, amely érintkezés esetén robbanó anyaggá válik, mely robban és szétvet. [...] Az a körülmény, hogy 1918-ban a hat osztályos népiskola alig volt még kiépítve és igen nagy analfabéta tömegek voltak az országban, bizony nem tartotta vissza a mi felizgatott tömegeinket attól, hogy ne igyekezzenek szocializálni a nagybirtokokat. [...] A tömegek pszichéje azt hozza magával, hogy nem arra hallgatnak, aki a legokosabb, hanem arra, aki a leghangosabb: nem arra hallgatnak, aki a leghasznosabbat mondja nekik, hanem arra, aki a leghízelgőbbet

---

vumok pedig a választási és a jelölési eljárást nehezítik meg. Antal István ezen kívül beszélt szociális és gazdasági korrektívumoktól is, ezeket jogi fogalomként már nehezebb értelmezni. Antal, 184/361. A felsőházzal, mint korrektívumról lásd *Simontsits Elemér: A titkos választójog és a felsőház reformja*. Bp. 1932. A felsőházzal lásd *Püski Levente: A magyar felsőház története, 1927–1945*. Bp. 2000. Árvátfalvi Nagy István a következő kautélákat sorolta fel: Törvényalkotási sorrend. Adófizetésre vagy az I. világháborúban való részvételre tekintettel, illetve kulturális cenzussal megállapított választójogosultak köre. Választókerületek arányosítása és egyéni kerületi rendszer, legfeljebb országos listával olyan kiválóságok számára, akik másként nem jutnának be. Választási óvadék bevezetése. Egyéni kerületekben is válasszanak pótképviselőt, így időközi választás sehol sem lenne. Demagógia és izgatás megakadályozása. Az összeférhetlenség új szabályozása azzal, hogy a törvényhozók kerületük közügyeiben vagy választópolgáiraik jogos magánügyeiben továbbra is közbejárhatnak. Árvátfalvi, 188/477–478. Rassay Károly pedig az alábbi kautélákat kívánta alkalmazni: a parlamentarizmus abszolút védelme, a választói jog szabad és tiszta gyakorlása, védelem a demagógiával és hazugsággal szemben, összeférhetlenségi kérdés végleges rendezése, akinek köztartozása van, képviselő ne lehessen. Rassay, 188/483–484. A három felsorolásból jól látható, hogy a kautélák köre mennyire tág és parttalan volt.

⁴⁵ Antal, 184/360–361.

⁴⁶ Farkas arra utal, hogy Franco tábornok átvette a hatalmat és polgárháború robbant ki Spanyolországban.

⁴⁷ Itt Hitler hatalomra jutására utal.

mondja. [...] Erőteljes és öntudatos állampolgári nevelésre van szüksége ennek az országnak... [...] Nálunk a választási lárma, a választási zaj után temetői csend üli meg azt a falut. A választó magára marad, elhagyatottnak, becsapva érzi magát és úri huncutságnak tekinti a politikát. Külföldön a pártok az egész ülészak tartalma alatt folytatják felvilágosító, meggyőző munkájukat. Érintkezésben maradnak tömegeikkel, magyarázzák elfoglalt álláspontjukat, a törvényjavaslatokkal szemben vagy mellett elfoglalt álláspontjukat.”⁴⁸

A törvény előzményei és alkotmányjogi kontextusa alapján egyértelmű, hogy a kormány egyelőre még halasztani kívánta az általános választójogi reformot, ám a pártközi értekezlet után már lépésenként került. Az 1937. évi novella, mint félmegoldás ebben a helyzetben született. Célját Antal István így foglalta össze: a kormány „a törvényjavaslat benyújtásával mintegy szimbolikus garanciát akar nyújtani ama elhatározásának változatlan és határozott voltát illetőleg, hogy a választójog kérdését a közérdek homlokterébe állítva mindaddig felszínen tartja, amíg ezt a kérdést közmegnyugvásra nem rendezi és a megoldásra váró közjogi problémák sorából ki nem kapcsolja.”⁴⁹ A Független Kisgazdapárt hitt a kormánynak: támogató határozata 1937. február 18-án kelt a novella ügyében.⁵⁰ Mindez azonban nem jelentette azt, hogy a képviselőház közjogi bizottsága által szinte teljesen átdolgozott törvényjavaslatot ne érte volna kritika.⁵¹ Meizler Károly szerint például „a nemzet [...] nem azt várta, hogy a választójogi törvénynek 189 szakasza közül egyetlenegy szakaszt részben módosítsanak.”⁵² Csoór Lajos pedig a kormány valódi szándékát abban látta, hogy „ez a javaslat nem más, mint egy eszköz arra, hogy a titkos választójog egész anyagának megoldását lehetőleg minél távolabbi időre eltoljuk.”⁵³

A választójogi novella hatálya

Csak az egy országgyűlési képviselőt választó, nyíltszavazásos kerületekre terjedt ki a törvény hatálya, a több képviselőt választó titkos szavazású kerületekben a kormánypárt az ajánlási rendszer módosítását feleslegesnek tartotta.⁵⁴

⁴⁸ Farkas, 186/424–427. A képviselő a kulturális demokrácia kapcsán Klebelsberg álláspontját ismételte meg.

⁴⁹ Antal, 184/359.

⁵⁰ Utal rá Rajniss, 187/448.

⁵¹ Lásd Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. (A képviselőház közjogi bizottságának szövegezése szerint.) Melléklet a 376. számú irományhoz. [178–180.] In: Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott országgyűlés képviselőházának irományai. Bp. 1937. VII. 178–180.

⁵² Meizler, 186/416.

⁵³ Csoór, 186/427.

⁵⁴ Budapest választókerületei, az ún. budapestkörnyéki választókerület és bizonyos törvényhatósági jogú városok. Vö. 1925. évi XXVI. tc. 13. §.

Ennek az volt az oka, hogy a több képviselőt választó kerületekben a választók pártlajstromokra szavaztak, így egyben pótképviselőket is választottak.⁵⁵ Az ilyen kerületekben tehát nem kerülhetett sor időközi választásra.⁵⁶ Igaz ugyan, hogy a több képviselőt választó, titkos szavazással voksoló kerületekben a visszaélések legalább annyira el voltak harapódzva. Darányi miniszterelnök azonban ígéretet tett arra, hogy a titkos választójog alapján fogják megtartani a legközelebbi általános választásokat.⁵⁷ A novellát tehát maga is csak átmeneti megoldásnak és néhány időközi választásra szánta, addig, amíg sor nem kerül a választójog általános reformjára.

Az ellenzék csalódottságát – többek között – Buchinger Manó így fogalmazta meg: „A választójog titkossága, az alapos reform helyett kaptuk ezt a toldozgatás-foldozgatást”, amely „ha gyümölcse is ennek a választójogi konferenciának, akkor is bizony fanyar, csenevész, egészen éretlen és élvezhetetlen gyümölcs”.⁵⁸ Meizler Károly is felvetett egy megfontolásra érdemes problémát: „esetleg ez a kormány nem lesz már a helyén, amikor azt a törvényjavaslatot tárgyalná a képviselőház, amely törvényjavaslat általában a választójogi problémát oldaná meg. Ha ez így van, akkor az a helyzet állhat elő, hogy nekünk lesz egy tíz évre szólóan megváltoztatott új ajánlási rendszerünk az egy képviselőt választó kerületekben, de ugyanakkor nem lesz meg ez az új ajánlási rendszer a nagy kerületekben, hanem a lajstromos kerületekben továbbra is megmarad a jelenlegi ajánlási rendszer, amelynek tarthatatlanságáról mindenki, az egész Ház egyértelműen meg van győződve.”⁵⁹ Rassay Károly pedig azt emelte ki, hogy mivel a kormányzónak joga van a Ház feloszlatásához, és esetleg ezzel a jogával élne is, akkor egy felemás ajánlási rendszer szerint tartaná meg az új választásokat.⁶⁰

Habár a képviselők a Darányi-kormány közelgő távozásában nem tévedtek, alaptalannak bizonyultak a „mi lesz, ha” felvetések. A kormány valóban

⁵⁵ Uo. 12. § (7).

⁵⁶ Indoklás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslat-hoz. Melléklet a 190. számú irományhoz, 254. In: Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott országgyűlés felsőházának irományai. Bp. 1937. IV. 253–256. A továbbiakban: Indoklás, 190/254, ahol 190 az iromány számát, 254 pedig az oldalszámot jelenti.) Meizler Károly említi azt az extrém esetet, amikor lemondott Pécs országgyűlési képviselője, és mivel a pótképviselő szintén lemondott, a második számú pótképviselő pedig meghalt, Pécsnek nem volt képviselője. Meizler, 192/579.

⁵⁷ „Minden kilátásunk megvan arra, hogy a legközelebbi választás titkos választójog alapján fog megtörténni” – mondta a novella vitáján Darányi. Darányi, 184/352.

⁵⁸ Buchinger, 185/371. „Hogy e javaslat letárgyalása után a kormány eltekintsen az általános választójogi reformtól szerény nézetem szerint az adott helyzetben politikai képtelenség.” – Árvátfalvi, 188/475.

⁵⁹ Meizler, 192/579. Meizler nem értette, hogy ha a kormányzat a közeljövőben általános alkotmányjogi javaslatokkal áll elő, akkor egyáltalán miért volt szükséges ezt a törvényjavaslatot benyújtani, hiszen pár hónap alatt az időközi választások száma a 3–4–5-öt úgysem fogja meghaladni. *Uő*, 186/422.

⁶⁰ Rassay, 188/480. A Ház feloszlatásának lehetőségére utalt Cseh-Szombathy László is. Cseh-Szombathy, 188/468.

előkészítette a titkos választójogot bevezető törvényt, de azt már csak 1938-ban fogadták el, Imrédy Béla miniszterelnöksége idején.

A novella hatálya kapcsán elhangzó érvek és ellenérvek lényegében már előre jelezték, hogy az 1938. évi választójogi törvény kapcsán komoly parlamenti vita várható. Amíg például Petrovác Gyula azzal érvelt, hogy az időközi választások kiküszöbölhetőek lennének, amennyiben az egész országban lajstromos, arányos választási rendszert vezetnének be, mivel így minden kerületnek lenne pótképviselője, addig Báró Vay Miklós úgy reagált erre a javaslatra, hogy a magyar nép számára fontos, hogy a képviselőit személyesen is ismerje.⁶¹

Az ajánlók száma

A képviselőjelölt indulásához szükséges ajánlások számát a novella jelentősen lecsökkentette: a korábbi ezer helyett százban határozta azt meg.⁶² Ugyanakkor az ajánlók száma jelöltenként semmiképp sem lehetett százötvennél több.⁶³ Annak, hogy a korábbiaktól eltérően nemcsak a minimumot, hanem a maximumot is meghatározta a novella, annak – ahogy Drobní Lajos fogalmazta – „a választók számát meghaladó ajánlók számának matematikai komikuma” volt az oka.⁶⁴ A probléma minden aspektusa jól kirajzolódik a képviselői hozzászólásokból. Meizler Károly például arra helyezte a hangsúlyt, hogy „az 1931. évi országgyűlési képviselőválasztásoknál Budapest déli választókerületében, ahol 128 000 választó volt felvéve a választók névjegyzékében, beadtak 166 000 ajánlást, azaz 38 000-rel többet, mint amennyi szavazó szerepelt a választói névjegyzékben. Ha most ehhez még méltóztatnak hozzávenni, hogy nagyon sok szavazó nem is élt az ajánlási jogával – hiszen nagyon sokan meghaltak, betegek voltak, vagy távol voltak –, akkor azt kell mondanom, hogy a Budapest déli választókerületében 1931-ben leadott ajánlások legalább is 40 százaléka hamis volt.”⁶⁵

Petrovác Gyula lényegében hasonlóan érvelt: „Az első déli kerületi petíció alkalmával alkalmam volt átnézni ezt az anyagot, mert kíváncsi voltam rá, és a hivatalos kimutatásban találtam egy Kovács András nevű lakatosmestert, aki hét ajánlási íven szerepelt. Hétszer szerepelt a különböző pártok ívein, sőt a Nep-nek⁶⁶ három íven is szerepelt, (Horváth Zoltán: Nagyon Nep-szerű volt!) ebből tehát látható, hogy az ő nevével annyian éltek vissza, hogy az minden elgondolást felülmúl. Ugyanakkor láttam azonban azt is, hogy tucatjával voltak

---

⁶¹ Petrovác, 190/539.; Vay, 190/540.

⁶² 1937. évi VIII. tc. 1.§ (1).

⁶³ Uo. 2.§.

⁶⁴ Drobní, 187/450.

⁶⁵ Meizler, 186/417. A korszak választási visszaéléseiről általában lásd *Pamlényi Ervin*: A Horthy-korszak választási visszaélései. Bp. 1958.

⁶⁶ Nemzeti Egység Pártja, a kormánypárt.

ajánlási ívek, amelyeken az aláírások és az utcanévek abc-sorrendben, a házszámok emelkedő sorrendben következtek. Világos, hogy ez a névjegyzékből való kiírás eredménye, mert senki sem megy el úgy ajánlást gyűjteni, hogy előbb az Alma utcában, azután a Bors utcában, azután pedig a Czakó utcában gyűjt ajánlásokat úgy, hogy az Abelesznál kezd, azután a Bergmannál folytatja és mondjuk a Karpfenstein-nél fejezi be.”⁶⁷

Meizler Károly a novella vitáján nem hagyott kétséget afelől, hogy a rengeteg aláírás előállításának mi volt a célja: „minden párt azon igyekezett, hogy minél előbb minél több ajánlást gyűjtsön, és ezáltal megakadályozza azt, hogy a másik párt jelöltje kellő számú ajánlóhoz jusson.”⁶⁸ Természetesen mindez nemcsak a fővárosra volt igaz; a falvakban ha lehet, még erőszakosabban folyt az aláírásgyűjtés. „Hajtóvadászat indult meg azért, hogy az ajánlásokat össze tudják hozni. Beszéltem emberekkel, akiket a legnagyobb munkaidő idején éjfélkor vertek fel ágyukból, rájuk zörgettek és az ajtójukon kopogtattak, hogy írják alá az ajánlási ívet. Azt mondta ez a szegény gazdaember: »Úgy meg voltam ijedve, hogy a szerűm ég, vagy már leégett, hogy akár háromszor is aláírtam volna az ívet, és annyira megkönnyebbültem, mert azt képzeltem, hogy ilyen nagy munkaidőben csak akkor költenek fel, ha igen nagy baj van.«”⁶⁹ De a „kreativitásnak” semmi sem szabott határt. Dulin Jenő az országgyűlési vitán egyenesen azt állította, hogy sokszor nem is kellett ajánlaniuk a választóknak: „Nem kellett hozzá sok tudomány, leült a kerekasztalhoz hat ember, és kezdte másolni a választói névjegyzéket. Odahamisították az összes választók aláírását, hol balkézzel, hol jobb kézzel, és a következő induló már nem kapott ajánlást.”⁷⁰

Felmerült természetesen a kérdés, hogy a választási biztosok érzékelték-e a visszaéléseket? Azt, hogy mennyire reménytelen volt a biztosok helyzete, Borsos Endre, a közigazgatási bíróság választási ügyekkel foglalkozó bírója a következőképp foglalta össze: „A hamisítások ilyen tömege mellett mit tehet az a szerencsétlen választási biztos, vagy választási bizottság, akinek az ajánlások érvényessége kérdésében döntenie kell? Az bizonyos, hogy a törvény nem ad neki elegendő időt arra, hogy minden egyes aláírás valódiságát vizsgálat tárgyává tehesse.”⁷¹ De ha adna is, nem sokra menne ezzel, mert az összes választók aláírását nem ismerheti, és mert nem áll rendelkezésére olyan valódi aláírás, amellyel az ajánlási íveken lévő egyes aláírásokat összehasonlíthatná. Ennek hiányában pedig egyenesen lehetetlenség az, hogy az ajánlási íveken lévő névaláírások valódiságát vizsgálhassa. Mivel pedig döntenie kell és pedig hamarosan, hogy mely pártok ajánlásait fogadja el, kénytelen valami expedienshez

⁶⁷ Petrovác, 190/537.

⁶⁸ Meizler, 186/417.

⁶⁹ Uo.

⁷⁰ Dulin, 187/453.

⁷¹ A választási biztosnak 48 órája volt arra, hogy az ajánlások érvényességét megállapítsa. 1925. évi XXVI. tc. 62.§ (14).

[eljáráshoz, megoldáshoz – H. G.] fordulni, amelyről eleve tisztában van, hogy az igazságot meg sem közelíti.”⁷²

A novella országgyűlési vitáján Vázsonyi János két ilyen „expedienst” mutatott be, ugyancsak a főváros példáján: „A pesti oldalon az északi és a déli kerület elbírálása homlokegyenest ellenkező szempontból történt az 1935. évi legutóbbi választáson. Budapest északi kerületében ugyanis rendkívül konciliáns [engedékeny – H. G.] volt a választási bizottság, és az induló [...] kilenc párt közül minden pártról feltételezte anélkül, [...] hogy bármilyen ajánlási vizsgálatba is mélyedt volna el – hiszen 48 vagy 24 óra alatt ez fizikailag tökéletesen lehetetlen is –, hogy a kellő számú ajánlást benyújtotta, annak ellenére, hogy több ajánlást adtak be, mint ahány szavazója a kerületnek van. A bizottság feltételezte, hogy minden párt rendelkezik is tényleg 5000 ajánlóval, és mi történt? Az induló kilenc párt közül négy párt nem szerzett 5000 szavazót, sőt sokkal kevesebbet. [...] Ugyanakkor [...] Budapest déli kerületében a választási bizottság rendkívül szigorúan járt el, és fizikailag szinte képtelen lévén az ajánlások elbírálására, megvizsgálására, pusztán és kizárólag érzés szerint nem tételezte fel, hogy 5000 ajánlással rendelkezik, és elütött az indulástól egy olyan pártot, amely párt petíciójának alapján megismételt választáson több mint 10 000 szavazatot kapott. [A rendszer tehát – H. G.] lehetővé teszi az elbírálást aszerint, hogy a kormányzópártnak mi kellemes, és hogyan tudja kihozni minél inkább a maga lehetőségeit aszerint, hogy minél több pártot futtat-e egy lajstromos kerületben, hogy azok szétszedjék egymást vagy aszerint, hogy egy olyan pártot, amely az ő szavazatait vonná el, nem enged futni.”⁷³

A jelöltek indulásához szükséges ajánlások számát tehát azért csökkentették és maximálták is egyben, hogy az ajánlási küzdelem ne legyen egyenlő a választással, ezáltal csökkenjen a visszaélések száma, és a választási biztos is jogszerűen végezhesse a munkáját. Voltak azonban olyanok, akik sokallták még a száz aláírást is. Buchinger Manó például felhívta a figyelmet arra, hogy az európai országok egész sorában elég 10–25 ajánló is, közöttük Angliában, ahol elég csupán tíz is.⁷⁴ Talán Meizler Károly érvelése a legfigyelemreméltóbb és a legérdekesebb e tekintetben, aki arra mutatott rá, hogy mindössze öt államban, Ausztriában, Csehszlovákiában, Lettországbán, Belgiumban és Norvégiában kellett még száz ajánlás, másutt mindenütt jóval kevesebb. Ahol száz ajánló kell – érvelt –, ott mindenütt lajstromos a választási rendszer, tehát az aláírásokat nem egyetlen jelöltnek kell összegyűjtenie. Ahol ajánlás van, ott a jelöltnek nem kell választási kauciót adnia. Ahol pedig 100 ajánlót követelnek meg, ott általában nincsen hitelesítés. Csak Észtországbán és Romániában van hitelesítés és kaució is egyben, ám Észtországbán már öt, Romániában pedig húsz ajánló aláírásával is el tud a jelölt indulni. Meizler helyesen érzékelt: „Kumulatívén összegyűjtünk minden tételt”!⁷⁵

⁷² Idézi: *Berecz S.*: A tökéletes i. m. 101.

⁷³ Vázsonyi, 187/435.

⁷⁴ Buchinger, 185/372.

⁷⁵ Meizler, 186/420 és 191/566.

Az ajánlók korcsoport szerinti megosztása

Az új törvény azt is megkövetelte, hogy a száz ajánló fele olyan személy legyen, aki a 30. életévét betöltötte.⁷⁶ Ennek a hivatalos indoklás szerint az volt az oka, hogy korlátozzák az olyan jelölt fellépését, aki „csupán a fiatalabb évfolyamban lévő, tehát politikai kiforrottsággal még nem rendelkező választók bizalmát élvezí”.⁷⁷ „Mert aki egy választókerületben nem tud összehozni olyan 50 ajánlót, aki tényleg betöltötte a 30-ik évét – akik tehát koruknál fogva is elég komoly emberek ahhoz, hogy el tudják bírálni, helyes-e annak a képviselőjelöltnek a választókerületben indulása, vagy az illető programjának a támogatása –, az menjen a kávéházba és ott politizáljon” – mondta Mojzes János.⁷⁸

Mindazonáltal számos képviselő hevesen kritizálta, hogy életkori cenzus épült be az ajánlási szabályokba. Rakovszky Tibor úgy látta, hogy ezzel csak éket vernek az idősebbek és a fiatalabbak közé.⁷⁹ Buchinger pedig egy logikai hibára hívta fel a figyelmet, mely szerint problematikus, hogy valaki választó lehet, miközben nem vehet részt az ajánlásban. Ebben „új farkasvermek” teremtetését látta.⁸⁰ Meizler pedig arra hivatkozott, hogy a magyar bíró például 26 éves korában már ítélet hoz.⁸¹ A legszenvedélyesebben azonban Vázsonyi János érvelt a javaslat ellen: zeneszerzőket, költőket, festőket, felfedezőket, politikusokat és hadvezéreket sorolt fel, akik a 30. életévük betöltése idejére már igen jelentős eredményeket értek el, és híresek lettek. Hangsúlyozta, hogy például Beethoven, Goethe, Raffaello, Kolumbusz, Julius Caesar, Napóleon, illetve Petőfi nemhogy képviselő, de még ajánló sem lehetne, ha a mai Magyarország állampolgárai volnának.⁸² Vázsonyi érvelése nemcsak a szenvedélyessége miatt figyelemreméltó, hanem egyben kritika a magyar választójog magas korhatára felé is, mely a korszak utolsó választójogi reformjának országgyűlési vitájára nézve szintén előremutató.⁸³

Darányi Kálmán miniszterelnök mindezzel kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy ennek a rendelkezésnek a célja a választóközönségnek az ajánlási rendszerre való hű letükrözése volt.⁸⁴ Darányi azonban nem mondott igazat, s erre már Meizler Károly is felhívta a figyelmet. Szerinte ugyanis a törvényjavaslat beteresztői attól tartottak, hogy a fiatalság komoly része a szélsőségekkel értene egyet.⁸⁵ Ezzel a törvényjavaslat-hellyel kapcsolatban tehát felszínre került

---

⁷⁶ 1937. évi VIII. tc. 1. § (1).

⁷⁷ Indoklás, 190/255.

⁷⁸ Mojzes, 188/463.

⁷⁹ Rakovszky, 189/488.

⁸⁰ Buchinger, 185/372.

⁸¹ Meizler, 191/559.

⁸² Vázsonyi, 187/438–439.

⁸³ 1938. évi XIX. tc.

⁸⁴ Darányi, 191/556.

⁸⁵ Meizler, 191/559.

az ifjúság kérdése is, mint a korszak társadalmi problémáinak az egyik rendkívül fontos összetevője. A képviselők természetesen tisztában voltak vele, hogy különösen a diplomás ifjúság állásnélkülisége adott erős táptalajt a felsőfokú végzettséggel rendelkezők között a szélsőséges nézetek terjedésének.⁸⁶

Az ajánlók aláírásának hitelesítése

A novella az ajánlás érvényességének feltételeként előírta, hogy minden ajánló aláírása hitelesítve legyen.⁸⁷ A képviselőház közjogi bizottsága ezt azzal indokolta, hogy ki kellett zárni, hogy az ajánló személye helyett valaki más élhessen a jogával.⁸⁸ Mégis, az országgyűlési vita során rendkívül heves összetűzet nyitottak a tervezett új szabályra. Meizler Károly ismét a külföldi példákkal szembesítette a betervezőket, amikor leszögezte, hogy külföldön sehol sincs példa arra, hogy egyéni választókerületekben hitelesíttetni kellene az aláírásokat.⁸⁹

A felmerült gyakorlati problémák közül az volt az egyik legfontosabb, hogy az ajánlások így pénzbe fognak kerülni. Ahhoz ugyanis, hogy az ajánlók a járásbíróshoz vagy a közjegyzőhöz elmenjenek, útiköltséget ésapidíjat kell fizetni részükre. Szavazataik tehát pénzen szerzett, „fertőzött” szavazatok lesznek – foglalta össze tömören Csoór Lajos.⁹⁰

A vita azonban leginkább a hitelesítők köre, illetve e személyek „hozzáférhetősége” körül folyt, azzal a rendelkezéssel kapcsolatban, amely szerint a hitelesítésre közjegyző, járásbíró, községi előljárási (városokban polgármester),

⁸⁶ Rakovszky Tibor az ifjúság problémájának megoldásában meglehetősen radikális nézetet vallott: „Tessék összeszedni ezt a 2–3000 diplomást, tessék azt mondani a fiatalságnak: ki fogsz menni oda a falura, dolgozni fogsz, te szeded össze a tojást és összeszedsz mindent, hogy ne menjen be Sopronba az a batyus asszony a faluból, hanem maradjon odahaza a gyerekeivel: menjen oda ez az egypár intelligens fiatalember és csináljon ott valamit. Ezer és ezer lehetőség van. Nem kell itt az országban mindenkinek íróasztal. [...] Akinek egy darab föld van a lába alatt és egy piroskerepes ház a feje fölött, abból sem kommunista, sem más szélsőséges elem nem lesz, az hazamegy dolgozni, ellátja és eltartja családját, az nem fog az utcán szaladgálni, sem piros, sem zöld, sem hupikék, sem egyéb nem tudom, milyen színű ingekben.” – Rakovszky, 189/492. Kertész Miklós pedig a szellemi munkánélküliséget úgy „csapolta” volna le, hogy a köztisztviselők és a nyomdai munkások napi hatórás munkaidejéhez hasonlóan a „súlyosan kizsákmányolt” szellemi munkásság munkaidejét heti 40 órára szorította volna le. Kertész, 190/530.

⁸⁷ 1937. évi VIII. tc. 1.§ (2). Az ajánlási íveket már korábban is hitelesíteni kellett, ezt a rendelkezést az ajánlók aláírásainak hitelesítésével nem szabad összetéveszteni. Vö. 1925. évi XXVI. tc. 62. § (7).

⁸⁸ A képviselőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló 353. számú törvényjavaslat tárgyában. In: Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott országgyűlés képviselőházának irományai. Bp. 1937. VII. 173–177. A továbbiakban: Jelentés, 376/174, ahol 376 az iromány számát, 174 pedig az oldalszámot jelenti.

⁸⁹ Meizler, 186/420.

⁹⁰ Csoór, 192/582.

illetve választási biztos volt jogosult.⁹¹ Dulin Jenő e feladatot inkább egy helyre összpontosította volna: „Egyszer aláírja nevét a választó, illetőleg ajánló a járásbírósnál, akkor elmegy a közjegyzőhöz s aláírja ajánlóívét a másik jelöltnek, végül elmegy a választási biztoshoz s ott aláírja a harmadik jelöltét” – mondta.⁹² A többszörös ajánlással kapcsolatos visszaéléseket tehát úgy szüntette volna meg, hogy a hitelesítésre csak egyfajta közeget ruházott volna fel. Azonban a törvényjavaslatot kritizáló képviselők többsége ezzel épp ellenétes irányú módosításra törekedett. Azt szerették volna elérni, hogy a hitelesítés jogát a választási biztos még a közjegyzői és a járásbírósi székhelyeken is megkapja.⁹³ A törvényjavaslat (és utóbb a törvény is) ugyanis akként rendelkezett, hogy a választási biztos csak olyan kerületekben hitelesíthetett, ahol sem közjegyzőnek, sem járásbírósnak nem volt székhelye.⁹⁴ Rupert Rezső felvetette, hogy a hitelesítés jogával ruházzák fel az ügyvédeket is.⁹⁵

A képviselők fontosnak tartották, hogy több fórum is az érintettek rendelkezésére álljon. „Sajnos, saját tapasztalatomból tudom, hogy a választási biztost úgy is el lehet helyezni, hogy ne lehessen hozzáférni. A keszthelyi főszebényházban úgy helyezték el a választási biztost, hogy a választási biztos szobájába csak a főszebényházi szobáján keresztül lehetett bemenni, minthogy pedig a főszebényházi a reggeli órától a késő délutánig állandóan tárgyalt, állandóan embereket fogadott, következésképpen az ő szobáján keresztülhaladni nem lehetett, és így a választási biztost megközelíteni lehetetlen volt. [...] Valósággal internálva van a választási biztos ilyen helyeken. Méltóztassék most egyedül erre a választási biztosra rábíznai az ajánlás hitelesítését, fogadni merek, hogy akkor az egyhangú választások folytatódni fognak.”⁹⁶ Hasonló történet mesélt el Rupert Rezső is. „Elmondom az 1931-es szentesi esetet” – kezdte. „Két közjegyző van ott. Panaszt adtunk be a mandátum ellen. A hitelesítést elkezdte az egyik közjegyző, egy félóra múlva bejött valaki, a fülébe súgott valamit, a közjegyzőnek ilyen vagy amolyan tanyára kellett elmennie végrendeletet alkotni. Alig hogy megjött, ott volt egy negyedórát, megint más tanyára hívták. Elmentünk erre a másik közjegyzőhöz; az elutazott, beteg. Elment az ember a királyi járásbíróshoz; a bírák mozdulni sem tudtak a sok dologtól. Táviratozni kellett a szegedi kamarához, küldjön az közjegyzőt. Küldtek is Makórol közjegyzőt – kétszeres pénz, kétszeres költség –, de hiába jött meg a közjegyző, nem állt rendelkezésére a választói névjegyzék, mert az egyik közjegyző elzárta, elutazott, a város polgármestere pedig azt mondta, hogy éppen most adott be a

⁹¹ 1937. évi VIII. tc. 1. § (2).

⁹² Dulin, 187/455.

⁹³ Meizler, 186/420., Soltész, 184/354. és 191/560.

⁹⁴ 1937. évi VIII. tc. 1. § (3).

⁹⁵ Rupert, 190/535. és 191/561.

⁹⁶ Meizler, 186/419.

kormánypárt egy kérvényt, le akarja másoltatni a névjegyzéket, azoknak adta ki a névjegyzéket.”⁹⁷

Jogos volt tehát a képviselők aggodalma, hogy a novella hitelesítésre vonatkozó szakasza a közigazgatást és a bíraskodást még mélyebben be fogja kapcsolni a választásokba. Attól tartottak, hogy a „közjegyzőhöz való futkosás” csak „új gát- és akadályversenyeket terem” a jelöltek számára.⁹⁸ Ezért többen is a leghelyesebbnek azt tartották volna, ha nem lenne hitelesítés, hanem az ajánlás benyújtói felelnének azért, hogy az aláírások valódiak.⁹⁹

E kérdéssel függött össze a személyazonosság igazolásának a problémája is, amit a közjegyzői törvény szabályozott ugyan, de azt értelemszerűen sem a járásbíróságoknak, sem a községi elöljáróságoknak nem kellett alkalmazniuk.¹⁰⁰ A joghézag veszélyére többen felhívták a miniszterelnök figyelmét.¹⁰¹ Darányi ennek ellenére arra az álláspontra helyezkedett, hogy a közjegyzői törvényre való hivatkozás elegendő biztosítékot jelent, az ajánlók személyazonosságának megállapítására irányuló minden további szabályozás pedig felesleges.¹⁰²

Az ajánlás és a szavazás összevonása

A törvényjavaslat, majd a törvény szerint is, az ajánlás érvényesnek elfogadott száz aláíróját úgy kellett tekinteni, mint akik az ajánlott jelöltre már leszavaztak, tehát nem volt szabad őket szavazásra bocsátani.¹⁰³ E rendelkezésre kielégítő magyarázatot azonban sem a képviselőház közjogi bizottságának jelentésében, sem a törvényjavaslat indoklásában nem találunk. Előbbi arra hivatkozik, hogy mindez az ajánlási eljárás „mostani” formájából „természetesen” következik, az utóbbi pedig arra, hogy az ajánlások hitelesítése az, ami e szabályt indokoltta teszi.¹⁰⁴

⁹⁷ Rupert, 190/535–536, rövidebben 191/562.

⁹⁸ Buchinger, 185/372.

⁹⁹ Meizler, 186/418, 191/556.; Drobni, 187/450.

¹⁰⁰ 1874. évi XXXV. törvénycikk a királyi közjegyzőkről. (<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5647>, letöltés 2016. aug. 5.)

¹⁰¹ Dulin, 187/456.; Mojzes, 192/587.; Soltész, 191/561. és 184/354. „Nánássyval az történt, hogy tíz éven keresztül tárgyalt mint ügyvéd a választási biztosnál, mint bírónál, és a választáskor azzal állt elő a választási biztos: kérem, én nem ismerem a jelölt urat, tessék igazolni a magyar állampolgárságát. Minthogy Nánássynak nem volt a kezénél magyar állampolgárságát igazoló irat, nem indulhatott jelöltként, bár bejegyzett ügyvéd volt, tehát nemcsak feltételezni lehetett, hanem joggal következtetni lehetett arra, hogy magyar állampolgár.” – Meizler, 186/419. A választási biztos minden esetben bíró volt. Vö. 1925. évi XXVI. tc. 53. § (4).

¹⁰² Darányi, 191/556.

¹⁰³ 1937. évi VIII. tc. 6. § (1).

¹⁰⁴ Jelentés, 376/174.; Indoklás, 190/256.

A kérdés azonban korántsem volt ennyire egyszerű, amit az is bizonyít, hogy a Bethlen-kormány egyszer már ejtette az ötletet, amikor az 1925-ben a választójogi törvény kapcsán felmerült. Vázsonyi János attól tartott, hogy ha mindehhez bevezetésre kerül is majd a titkos szavazás intézménye, akkor is meg fog maradni a nyílt szavazásnak ez az utolsó csökevénye. Azaz a rendelkezés „prejudikálhat” az általános választásokról szóló törvényre. Ezen kívül aggályosnak tartotta azt is, hogy egyes pártok ezzel már előre 100–150 biztos szavazatot kapnak. Ez a megoldás ugyanis lehetővé teszi, hogy a mindenkori kormány a közigazgatás és adóügyi igazgatáson keresztül a függő helyzetben lévőket és a hova szavazás tekintetében megbízhatatlanokat presszióval előre le tudja kötni.¹⁰⁵ Egy konkrét eset jól megvilágítja a probléma lényegét. „Egy bányavállalatnál megtörtént, hogy kirakták az összes munkakönyveket az asztalra, és behívták a munkásokat: ott volt az egységspárti ajánlóív aláírás céljából. Aki aláírta, annak a munkakönyvét visszarakták a szekrénybe, az munkában maradhatott, dolgozhatott tovább, aki azonban netalán ellentállott, vagy nem írta alá, annak a munkakönyvét kiadták és az illető megszűnt a vállalat munkása lenni.”¹⁰⁶ További problémát jelentett, hogy a szavazás titkossága száz emberre nézve elveszik, s hogy aki ajánlott, az valójában egyáltalán nem biztos, hogy arra a pártra is akar majd szavazni. Darányi Kálmán miniszterelnök a kritikát azzal a megjegyzéssel ütötte el, hogy aki aláírja az ajánlást, de máshova szavaz, annak a magatartása erkölcstelen.¹⁰⁷ A visszaélésekről ezúttal sem vett tudomást.

Rupert Rezső rámutatott további két olyan lehetőségre is, amellyel az ajánlók leszavazottságának szabályával visszaélve befolyásolható a választás eredménye. Elvileg megtörténhet – érvelt –, hogy valaki a százötven aláírást ötvenszer fogja magának összegyűjteni. Ebből természetesen csak egyszer százötvenet fog benyújtani, ám a 49 másik lista aláírói arról, hogy be sem adták aláírásaikat, mit sem fognak tudni. „Nézd, aláírtad az ívet, te most már nem szavazhatsz” – mondják majd nekik. Másrészt az is előfordulhat – folytatta –, hogy a nagytőke ötven jelöltet futtat, és ezzel ötezer embert máris lefoglalnak. Az utolsó pillanatban azonban – záróra előtt – 49 visszalép, vagy beadatják velük a gondnokság alá helyezési kérvényt. Ezzel elmeállapotukra tekintettel a cselekvőképességüket elvesztik, így nem lehet őket országgyűlési képviselőkké megválasztani. Ez esetben még a kaució sem vész el, a gondnokság alól pedig felmentik őket már a választást követő héten.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ Vázsonyi, 192/578. és 187/437–438.

¹⁰⁶ Propper, 192/581. „Az alkalmazott valósággal remeg ma a munkáért” – mondta Buchinger Manó. Buchinger, 192/580.

¹⁰⁷ Darányi, 191/556.

¹⁰⁸ Rupert, 191/573–574. és 190/536. Vö. Soltész, 191/569.

A választási biztosíték

A novella úgy rendelkezett, hogy a képviselőjelöltnek – vagy helyette bármely választónak – biztosítékot, más néven kauciót vagy óvadékot kellett letennie, melynek összegét 2000 pengőben határozta meg.¹⁰⁹ A képviselőház közjogi bizottsága szerint ennek az volt a célja, hogy a jelölés „komolyságát” biztosítsa, mivel szerinte ez az összeg nem jelenthetett akadályt egy olyan jelölt számára, aki a választók bizalmára jogosan számot tarthat.¹¹⁰

A „képviselőjelölti adó” – így nevezte el a biztosítékot szellemesen Meizler Károly –, több képviselőből is heves reakciót váltott ki.¹¹¹ Nem véletlen, hogy a novella országgyűlési vitáján felmerülő társadalmi problémák nagy része ezzel a kérdéssel kapcsolatban került terítékre. Buchinger Manó úgy érezte, hogy a kormány a munkásság parlamenti képviselőjét veszi célkeresztbe, amikor arra hivatkozik, hogy van kaució Angliában is, illetve, hogy azt a szélsőségek és a demagógia elleni védekezés miatt szükséges bevezetni. A javaslat igazi célja azonban az – mondta –, hogy a választáson való indulás lehetőségétől a munkások és proletárok jelöltjeit megfossza, így a szociáldemokratákat, azaz a munkásság érdekeinek szószólóit ne csak a falvakból, hanem a választási harcból is kiszorítsa.¹¹²

Meizler Károly szerint pedig ezután a földmunkások, kisiparosok és kispolgárok közül sem fog senki bekerülni. Szellemes példaként Nagyatádi Szabó Istvánt hozta fel, aki – ha a választási biztosítékot huszonöt évvel korábban már bevezették volna – valószínűleg csak a későbbi szobrának helyéről bámulta volna a képviselőházat, mert lehetséges, hogy nem lett volna kétezer pengője.¹¹³ Vérházó igazságtalanságnak tartotta, hogy egy gazdasági cseléd, egy kubikos, egy kispolgár vagy egy kisiparos tagja lehet a magyar felsőháznak, a képviselőháznak viszont nem, mert nincsen kétezer pengője a jelölési eljárásra.¹¹⁴ Úgy vélte, hogy a bevezetni tervezett ajánlási rendszer nem más, mint a már bent lévő képviselők merő pozícióvédelme. Azok a képviselők ugyanis, akik negyedévenként majdnem kétezer pengőt kapnak, félre tudnak tenni maguknak kaucióra, nem úgy, mint azok, akik a képviselőházból kimaradtak. Nem engedhető tehát meg, hogy maga az ajánlás is korrektívum, előzetes szelekció eszköze legyen.¹¹⁵

¹⁰⁹ 1937. évi VIII. tc. 4. § (1).

¹¹⁰ „Különben egészen komolytalan és gyökértelen emberek jelentkeznének tisztán azért, hogy egyrészt zavart keltsenek, másrészt, hogy talán saját magukat előtérbe helyezték...” – magyarázta Darányi miniszterelnök a rendelkezést. Darányi, 191/557. Az ilyen jelölteket Petrovác Gyula „link-jelölteknek” hívta. Petrovác, 190/538.

¹¹¹ Meizler, 187/449. Közbeszólás Rajniss Ferenc beszédében.

¹¹² Buchinger, 185/372–374. „Nálunk ugyan a helyzet eddig az volt, hogy csak a kávéházi főpincértől követeltek kauciót, nehogy megszökjenek a lózunggal” – mondta.

¹¹³ Meizler, 191/567.

¹¹⁴ *Uő*, 186/421.

¹¹⁵ *Uő*, 186/422.

Volt azonban a kritikának egy másik szempontja is, nevezetesen az, hogy ha a javaslat valóban a szélsőségek és a demagógia visszaszorítását célozza, akkor épp az ellenkező hatást váltja majd ki. Szintén Meizler mutatott rá arra, hogy a biztosíték bevezetése a parlamentarizmus-ellenes szélsőségek malmára hajtja a vizet. Ha ugyanis egy párt száz jelölttel akar indulni – érvelt –, csak a kaució kétszázezer pengőbe fog kerülni, a további választási költségekkel együtt pedig összesen hat-nyolcszáz ezer pengő jön ki. Tehát mindenki arra fog gondolni, hogy ez a pénz a gazdasági élet szereplőitől származik.¹¹⁶ Itt kapcsolódott össze a novella vitája az országgyűlési képviselők függetlenségének (összeférhetetlenségének) kérdésével, amelynek rendezését várta Darányitól az ellenzék.¹¹⁷

A parlamentarizmust elsöpörni akaró, nyilas hatalomátvétel veszélyére is felhívták a figyelmet a képviselők a kérdés kapcsán.¹¹⁸ Buchinger Manó például úgy látta „[...]” hogy a választások alkalmával a nyilasok és minden más ilyen hasonló, szélsőjobboldali irányzat számára a pénzszekek itt is meg fognak nyílni.¹¹⁹ Szerinte a demagógia ellen hatékonyan csak a

¹¹⁶ *Uő*, 191/567.

¹¹⁷ „Nagyon szomorú, amikor azt látja az ember, hogy egy szál úszónadrágban jönnek ide be olyanok, akik arany palástban távoznak ebből a Házból.” – jelentette ki Rakovszky Tibor, majd így folytatta: „Hiányolom, hogy az igen t. [tisztelt] miniszterelnök úr nem jelentette be a negyedik közjogi javaslatnak, hogy az összeférhetlenségi [korabeli szóhasználat! – H. G.] törvényjavaslatot fogja ide a Ház elé hozni, mert a korrektívumokat elsősorban nem a választókkal, hanem a megválasztottakkal szemben kell megalkotni”. Hangsúlyozta, hogy a közvélemény csak akkor fog megnyugodni, ha a képviselők a közérdeket fogják előtérbe helyezni, ezért az igazgatósági és más tagságaikat meg kell szüntetni. Rakovszky, 189/489.

¹¹⁸ Tildy Zoltán a novella vitáján egy nyilas kiadványból olvasott fel olyan szöveget, amely alig tűrte a nyomdafestéket: „Törekvésünk az» – írja ez a füzet –, »1. hogy az ellenséges pártok minél többször legyenek kénytelenek összepaklizni egymással, 2. hogy minden irigy, alattomos zsidópuli szociáldemokrata maradjon továbbra is. [...] 3. hogy minden értéket jelentő egyén otthagyja, ellenben minden fél munkába belenyugvó, rátarti, gyáva, önzetlenséget csak színlelő, de alaptermészetében osztálygőgös félemler továbbra is maradjon meg a Független Kisgazdapártban. [...] Arra kell törekednünk, hogy a kormánypárt együtt szavaztassa le a kartellhősöket, a pénzéheseket, a talpnyalókat, bankzsidókat és cigányokat, a megvesztegethető és megfélemlíthető senkiháziakat, egyszóval azokat, akiknek szívük nincs s bölcsességüket egyedül a húsfoszadék körüli nyalakodásban látják. Arra kell törekednünk, hogy minden ellenséges párt a saját tehetetlenségébe, gyávaságába vagy erkölcsstelenségébe fulladjon bele. [...] Valamennyi párt és a parlament fel lesz oszlatva. A nemzeti szocialista párt azonban, mely a hosszú és sokszor oly keserves harc alatt magába szedte a nemzeti lélek színe javát, mint egyedüli párt marad.«” – Tildy, 188/472. Az 1938. évi XIX. törvényekkel a választójogosultak aránya kétségkívül nem emelkedett, sőt 3–5%-kal csökkent, e tény megítélésekor azonban mindenképpen érdemes figyelemmel lennünk a fentiekre. A pontos adatokat lásd *Püski Levente: A Horthy-rendszer (1919–1945)*. Bp. 2006. 103. Összefüggésben van ezzel az 1938. évi választójogi törvénynek az a rendelkezése is, mely szerint olyan programmal, amely a nemzeti állam és társadalom törvényes rendjének felforgatására vagy megsemmisítésére irányul, senkit sem lehet jelölni. Lásd 75. § (2).

¹¹⁹ Buchinger, 191/571.

szociális helyzet javításával, valódi reformprogrammal lehetne védekezni.¹²⁰ Ennek azonban komoly akadálya, hogy a parlamentből hiányoznak a paraszttömegek és a szabadfoglalkozásúak képviselői. Ennek orvoslására – hasonlóan Tildy Zoltánhoz – a titkos választójog bevezetését tartotta csak alkalmasnak.¹²¹ Abban mindenki egyetértett, hogy annak megvalósítása esetén korrekatívumokat kellene alkalmazni, hogy a szélsőségek a politikai életben ne tehessenek szert túlzott szerepre – más kérdés, hogy ezzel a népakarat továbbra is torzult volna.

A biztosítékot a jelöltnek nemcsak megválasztása esetén adták vissza, hanem már akkor is, ha az összes leadott szavazat egynegyed részét megkapta.¹²² Ez szigorúbb volt a brit szabályozásnál is, mivel ott már a szavazatok egy nyolcadának megszerzése esetén is visszajárt a letett összeg.¹²³ (Ezzel szemben Írországbán a biztosíték visszaadásához egyharmados arányt kellett elérni.¹²⁴) Vázsonyi János azért is igazságtalannak érezte a javaslatot, mert ha egy egyéni kerületben négy-öt jelölt is elindul, akkor az alapválasztáson a szavazatok egynegyedét jó eséllyel egyikük sem szerzi meg, de ketten pótválasztásra kerülnek. Ők, akik ugyan csak néhány szavazattal kaptak többet, mint az alulmaradók, megmentik kauciójukat, míg a többiek elbukják.¹²⁵

Csoór Lajos – nem alaptalanul – attól tartott, hogy az általános választásokról szóló törvény is követel majd biztosítékot, és annak összege is csak emelkedni fog: „Nagyon jól tudjuk, hogy ha már egyszer egy bizonyos törvényt megalkotunk, az bizonyos mértékig prejudikál a jövőre nézve is, és attól félek, hogy ha az a titkos választójogi javaslat ide fog kerülni – föltéve, hogy egyáltalában ide fog kerülni – ezt a 2000 pengős óvadékot majd 5000-re fogják akarni felemelni azok az emberek, akiknek az az érdeke, hogy mentől több embert kizárjanak a választás lehetőségéből, vagy pedig hoznak egy olyan javaslatot, amely szerint a mostani képviselők ne legyenek kötelesek óvadékot adni, ami által megint egy kaszt-rendszert hoznánk be. Ha már egyszer bevezettük ezt

¹²⁰ *Uő*, 185/375. Kun Béla is egyetértett azzal, hogy a szociális reformok a legjobb ellenszerei a szélsőséges mozgalmaknak: az állásnélküli diplomások elhelyezése, a gyermekétkeztetés, a kórházi ápolási költségek szegényekre tekintettel való meghatározása, a progresszív adó, a kartellek adóztatása és a jövedelemhalmozás megakadályozása. Továbbá hangsúlyozta, hogy nemcsak „senkiháziak”, hanem igen sok elkeseredett is van a nyilaskeresztes mozgalomban. Kun, 191/553–554. Olyan gazdasági és szociális korrekatívumokat sürgetett Rakovszky Tibor is, amelyek mellett a szélsőségek már nem tudnának érvényesülni. Kun Béla felsorolásán túl Rakovszky megemlítette a telepítés, a mezőgazdasági napszámbérek becsületese megállapításának és az aggkori biztosítás bevezetésének szükségességét is, továbbá, hogy a közvetett adórendszerrel közvetlenül kellene áttérni, s a jövedelmet kellene adóztatni. Rakovszky, 189/491–492.

¹²¹ *Uő*, 185/371–372.; Tildy, 188/474.

¹²² 1937. évi VIII. tc. 4. § (3) a) és b).

¹²³ Vázsonyi, 191/566. és 187/437.; Buchinger, 185/373.

¹²⁴ Meizler, 191/566.

¹²⁵ Vázsonyi, 187/437. és 191/566.

az óvadékrendszert választási rendszerünkbe, attól félek, hogy kiküszöbölni már nem fogjuk.”¹²⁶

A többszörös ajánlás tilalma

A novella a több ajánlási ív aláírását, illetve aláíratását is vétségnek minősítette, és két évig terjedhető fogházzal büntette.¹²⁷ Emellett a többes ajánlásnak volt nem büntetőjogi jellegű következménye is: a többször szereplő aláírást minden ajánlási íven érvénytelennek kellett tekinteni.¹²⁸ Erre vonatkozóan egy 1931-es belügyminiszteri rendelet még más szabályt állapított meg: az aláírás érvényben maradt azon az ajánlási íven, amelyiken először bírálták el.¹²⁹ „Magam láttam felsőbb hatóságok bizalmas utasítását a bíróságokhoz, amelyekben elrendelték, hogy azon az ajánlási íven kell elfogadni az ajánlást eredetinek, amelyiket a választási biztos először a kezébe vesz. Én pedig olyan választási biztossal még nem találkoztam, aki az ellenzéki ajánlásívet vette volna először kezébe.” – mondta Soltész János a novella vitáján elhangzott beszédében.¹³⁰

Magát a büntetőrendelkezést is számos kritika érte. Egyrészt, hogy csak a kettős ajánlást torolta meg, de büntetlenül hagyta a kötelességüket megszegő választási tisztviselőket. Nem rendelkezett például olyan esetre, ha a választási biztos az ajánlási ívről neveket törölt, de a pótlás szükségességéről a jelöltet nem értesítette, vagy ha a választási elnök az ajánlási ívről törölt választók névsorát a községi előljárással nem közölte, vagy ha a községi előljárásság ezeket a választókat nem tájékoztatta arról, hogy megnyílt számukra a szavazás lehetősége.¹³¹ Sőt, a novella nem minősítette büntetendő cselekménnyé azt sem, ha az ajánlókat kényszerítették vagy éppen meggátolták abban, hogy aláírják az ajánlási ívet, vagy ha megakadályozták az aláírások hitelesítését.

Az ipolyszalkai választások esete, amit Soltész János idézett fel, nyilvánvaló példa volt a kényszerítésre: „Az ajánlási íveket úgy a községi főjegyzők, mint az adóügyi jegyzők hónapok alatt fogták, és szépen járták sorról-sorra a választókat éppúgy, mint 1935-ben, ígértek és fenyegettek és kettős ajánlások aláírására felbujtottak [...]. Amikor a választó azt mondta, hogy én már aláírtam az ellenzéki jelölt ajánlóívet, akkor az egyik főjegyző ráerőszakolta az aláírást, mondván, hogy: fogja meg a tollat néni – és így a jegyző maga írta oda a választó nevét.”¹³²

¹²⁶ Csoór, 186/429.

¹²⁷ 1937. évi VIII. tc. 7. §.

¹²⁸ 1937. évi VIII. tc. 3. § (2).

¹²⁹ Mojzes, 188/462.

¹³⁰ Soltész, 184/354.

¹³¹ *Uő*, 192/584.

¹³² *Uő*, 184/357.

Jogos volt az aggodalom a tekintetben is, hogy az ajánlókat esetleg az ajánlási ív aláírásában fogják megakadályozni. Ez leginkább egy Kun Béla által előadott esetből érthető meg, amelyben igaz, nem egy ajánlási, hanem egy szavazáson történt visszásságra hívja fel a figyelmet: „Magam voltam ott egy katolikus községben [Mezőkeresztesen], ahol a plébános vezetése mellett a választók mind a református papra, Tildy Zoltánra, a független kispapárt jelöltjére akartak szavazni. A szavazóhelyiségtől körülbelül 200 lépésnyi távolságban lévő kis közben, amely derékszögben hajlott a szavazóhelyiséghez vezető útra, zárták el a mi választóinkat. Kijött a választási elnök és kérdezte, hol vannak a szavazók. Mondottuk, ott vannak, száznál többen szavazni akarnak jönni. Azt mondotta a választási elnök: nem látom őket, jöjjenek. Rendelkezést adott, hogy jöjjenek, de titokban ugyanez a választási elnök úr rendelkezést adott a csendőröknek, a karhatalomnak, hogy a mi választóinkat ne engedjék ki a közből, hogy ne láthassa meg őket, amint az útvonalon végigné. Akkor azután azt mondotta, hogy mivel a Tildy-párti szavazók csak a t. képviselő úrnak – mármint nekem – a fantazmagóriájában élnek, de nem jelentkeznek, a szavazást le fogjuk zárni.”¹³³

Több képviselő is azt javasolta, hogy az ajánlások gyűjtésénél a köztisztviselők korteskedését el kellett volna tiltani. Rassay Károly elszomorítónak tartotta, hogy tanítók, jegyzők, szolgabírák, rendőrségi közegek ajánlási íveket hordoznak magukkal azért, hogy összegyűjtsék az ellenzéki jelölt elől az aláírásokat.¹³⁴ Fábián Béla is hangsúlyozta, hogy helytelenek tartja, hogy a szülőknél a pártgyűlésekre szóló meghívókat az elemi iskolás gyermekekkel küldik haza. Felháborította, hogy a köztisztviselők a kormánypárti jelvényével járnak a hivatalba. Megemlítette, hogy már valódi ázsiója volt a kormánypárti jelvénynek a Gömbös-kormány utolsó idejében: ha valaki az adóhivatalba vagy a minisztériumba ment, kölcsönkérte a szomszédjától – aki tagja volt a kormánypártnak – a kormánypárti jelvényt, és a hivatalban úgy jelent meg.¹³⁵

A törvény kodifikátorai azonban a felhozott érvek ellenére sem változtattak a bűncselekmények és az elkövetők körén. Arra hivatkoztak, hogy ha valaki közreműködik abban, hogy a választás vagy a szavazás eredménye törvénytelenesen álljon elő, annak tettét már az 1925-ös választójogi törvény is bűncselekménynek nyilvánította.¹³⁶ Nem lenne értelme tehát a kettős szabályozásnak. Soltész János viszont attól tartott, hogy az említett törvényhely alkalmazása az ajánlásokhoz kötődő visszaélésekre nem lesz nyilvánvaló. „Nem lesz olyan bíróság ebben az országban, amely [...] az ajánlás körül felmerült visszásságokat

¹³³ Kun, 191/552.

¹³⁴ Rassay, 188/480.

¹³⁵ Fábián, 190/522.

¹³⁶ 1925. évi XXVI. tc. 158. §. Lásd *Hollósi Gábor*: A választói jog védelme és kapcsolata a büntetőjoggal a két háború közötti években. *Iustum, Aequum, Salutare* 11. (2015: 4. sz.) 49–64.

és bűncselekményeket meg fogja torolni, mert azt fogják mondani a bíróságok, hogy ez kizárólag a választásra és a szavazásra vonatkozik, nem pedig az ajánlási cselekményekre.”¹³⁷

A büntetendő cselekmények és a lehetséges elkövetők túl szűkre szabott köre azonban csak az egyik hibája volt a novella megtorló rendelkezésének. A kiszabható büntetésnek kétévi fogház volt a maximuma, de ennek Meizler szerint valójában nem lesz visszatartó ereje: „Ez a kétévi fogházbüntetés csak olyan embert ijeszthet meg, aki nem ismeri a gyakorlatot. Ez csak elmélet, hogy kétévi fogházbüntetést kap, mert a gyakorlatban a korrekcionalizálás elvénél fogva, amelyet a büntetőtörvény lehetővé tesz, [ez] nem több mint 20 pengő pénzbüntetés.”¹³⁸ Nincsen megszabva az alsó határ, s a bíró azt mondja – nagyon helyesen teszi a bíró a jelen esetben –, hogy ha 100 választójogi bűncselekmény fordul elő, miért alkalmazzak egyetlen egy esetben ilyen súlyos büntetést, amikor tudom, hogy 99 bűnös pedig megmenekül.”¹³⁹ Mikecz Ödön belügyi államtitkár annyival intézte el a kérdést, hogy „T. Képviselőtársam [Meizler Károly – H. G.], ha ítélet nincs, az nyilván azt mutatja, hogy nem történt feljelentés, vagy a bíróság nem állapította meg, hogy bűncselekmény történt.”¹⁴⁰

Mindazonáltal a kívánt cél akkor sem biztos, hogy elérhető lett volna, ha az új törvény börtönbüntetést alkalmaz. Meizler ugyanis egy választójogon kívüli szempontra is felhívta a figyelmet, nevezetesen arra, hogy Magyarországon az általános választásokat – szinte már rendszerré válva – nyomon követte az a gyakorlat, hogy a választási bűncselekményeket elkövetők általános kegyelmet kaptak. Ezért csak a „kis bűnösök” bűnhődtek, akik éljenezni merték az ellenzéki jelöltet, vagy aki letakarta a kormánypárt plakátjának a szélét, mert a saját plakátját ferdén ragasztotta fel. Az ő tetteiket ugyanis nem a bíróság, hanem a szolgabíró bírálta el. Ezek az 1–4 napos büntetésüket már rég leülték – melybe talán pont a választás napja is beleesett –, mire a „nagy bűnösök” számára a főtárgyalást a törvényszéken egyáltalán kitűzték. Az ország azonban

¹³⁷ Soltész, 192/585.

¹³⁸ „Ha az enyhítő körülmények annyira nyomatékosak vagy olyan nagy számmal forognak fenn, hogy a cselekményekre meghatározott büntetésnek legkisebb mértéke is aránytalanul súlyos lenne: ez esetben ugyanazon büntetési nem a legkisebb mértékig leszállítható, és ha ez is túl szigorú volna: határozott időtartamhoz kötött fegyház helyett börtön, börtön helyett fogház, fogház helyett pénzbüntetés – ezen büntetési nemek legkisebb mértékéig állapítható meg.” 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről. („Csemegi kódex”) 92. §. (<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=5799>, letöltés 2016. aug. 5.)

¹³⁹ Meizler, 192/585. és 186/423. A bírák helyzete valóban reménytelen volt. Erről így írt Borsos Endre közigazgatási bíró: „Budapesten a választópolgárok száma jóval meghaladja a 300 000-et. Ha a kettős ajánlással kapcsolatos hamisítások kiterjednek a választók nagyobb részére, kérdem, lehetséges és érdemes-e a kihágási eljárások százezreit folyamatba tenni és lefolytatni? A kihágások ilyen tömege ugyanis úgy elárasztaná a bíróságokat, hogy más, komolyabb ügyek elintézése fennakadást szenvedne.” Idézi *Berecz S.*: A tökéletes i. m. 104.

¹⁴⁰ Mikecz, 192/587.

hiába várta, hogy egy-egy nagybűnös a méltó büntetését megkapja, mert ekkor megjelent az általános amnesztia.¹⁴¹ A kritikák ellenére Mikecz Ödön államtitkár kizártnak tartotta, hogy választójogi büntető ügyekben korlátozzák az igazságügyi miniszter általános amnesztia előterjesztésére vonatkozó jogát. Ha az igazságügyi miniszter az államfőnek előterjesztést nem tehetne, „[...] ez alkotmányjogunk egész rendszerével ellentétes” lenne – hangsúlyozta.¹⁴²

Az 1937. évi választójogi novella jelentősége

Visszatérve a tanulmány mottójában felvetett gondolatra: valóban akkora jelentősége volt a választójogi novellának, mint ahogy azt Antal István állította, vagy inkább – miként Buchinger Manó fogalmazott –, a kormány csak „egy fél- vagy egynegyed grammos politikai aszpirinnel áll az ország elé ennek a javaslatnak a formájában?”¹⁴³ A novella történeti helyét mindenekelőtt az határozza meg, hogy a kormány beváltotta a titkos választójogra vonatkozó ígérését az 1938. évi választójogi törvénnyel – más kérdés, hogy azt már Imrédy Béla miniszterelnöksége idején fogadták el. E tekintetben tehát az ellenzék aggodalma alaptalan volt, a novella valóban csak néhány időközi választásra vonatkozott, általános választáson való alkalmazására – az eredeti elképzelésnek megfelelően – nem került sor. Így az 1937. évi VIII. törvénycikk – Drobni Lajos szavaival élve – „a titkos választójog előszele” és „kétségtelenül kellemes apéritif” volt,¹⁴⁴ különösebb jogtörténeti értéke azonban megítélésünk szerint nincs.

A képviselőházi vitaanyagot tanulmányozva még az avatatlan szemlélőnek is nyomban feltűnik az, hogy kilenc ülésen (nyomtatásban 175 oldalon) át folyt ennek a mindössze nyolc szakaszból álló törvényjavaslatnak a tárgyalása.¹⁴⁵ Harmincan szóltak hozzá, ami világosan jelzi, hogy igencsak érzékeny kérdéshez nyúlt hozzá a kormány.

A novella kapcsán mindenekelőtt a jelöltajánlásnak a korszak választójogában való kiemelt szerepére kívántunk rámutatni. Újabb szakirodalmunk ugyanis nem fektet megfelelő súlyt erre a kérdésre, pedig láthattuk, hogy az ajánlás sokszor már választást is jelentett egyben. Nem véletlen tehát, hogy ez volt a kor választójogának az egyik legfontosabb, reformra szoruló területe. A novella mélyen beágyazódik az 1930-as évek második felének alkotmányjogi kérdései, így a kormányzói- és a felsőházi jogkör kiterjesztésének, a titkos választójog bevezetésének, valamint a képviselői összeférhetlenség problémáinak sorába,

---

¹⁴¹ Meizler, 192/585. és 186/423.

¹⁴² Mikecz, 192/587.

¹⁴³ Buchinger, 185/371.

¹⁴⁴ Drobni, 187/451.

¹⁴⁵ A tízedik, 193. számú ülésen (1937. március 3.) már a törvényjavaslat harmadszori olvasása következett, vitának ekkor már nem volt helye.

története ezekkel szorosan összeforr, ezektől elválaszthatatlan. Politikai jelentősége abban van, hogy az utolsó előtti állomása a korszakban az 1938. évi választójogi törvénnyel csak lezáruló, de valójában véget nem érő választójogi harcnak. A törvényjavaslatról folytatott képviselőházi vita nem is annyira a terjedelme miatt figyelemre méltó, hanem mindenek előtt azért, mert megjelenik benne szinte minden társadalmi probléma: a diplomás munkanélküliség, a földkérdés (telepítés), az adóteher-viselés, a nyilas veszély és a zsidókérdés is. A vita tehát az első revíziós sikert – a felvidék déli részének visszatérését – közvetlenül megelőző év társadalmi problémáinak hiteles lenyomata. Mindezt észlelte Darányi Kálmán is: „Iparkodtam az egyéb politikai kérdésektől távol tartani ezt a törvényjavaslatot, a vita azonban széles keretben hömpölygött és számos olyan politikai kérdés merült fel, amely ezzel a törvényjavaslattal szoros összefüggésben nincs.”¹⁴⁶

Azért is hasznos az 1937. évi VIII. törvénycikk vitaanyagának tanulmányozása, mert számos új irányt jelölhet ki a kutatás számára. Felhívja a figyelmet a választójogi korrektívumokra, amelyeknek a mai napig hiányzik a pontos katalógusa, sőt a fogalmi meghatározása is. Ezzel szemben a szavazás nyíltságának vagy titkosságának kérdése túl nagy szerepet kap a szakirodalomban.¹⁴⁷ Pedig a nyílt szavazás csak egy volt a korrektívumok közül, s az ajánlási rendszer miatt sokszor egyáltalán nem is került sor szavazásra.¹⁴⁸ A választási visszaélések története ugyan már kutatottabb terület, de a visszaélések okai nincsenek mélységükben feltárva. A végrehajtás és a bíraskodás, mint a törvényhozás melletti másik két hatalmi ág, nagyon mélyen ágyazódott a korabeli választójogba, gondoljunk csak arra, hogy a bírák közül kellett kikerülnie a választási biztosoknak. A bíró az előtte tárgyaló ügyvédet ismerte, ám mint választási biztos képviselőjelöltként már nem ismerte meg.¹⁴⁹ Ebből következik, hogy magát a választás intézményrendszerét is vizsgálat alá kell vetni, mégpedig úgy, hogy a más hatalmi ágakkal átfedésben lévő pontjait – amelyek tálcán kínálták a visszaélés lehetőségeit – tételesen ki lehessen mutatni. Fel kell hívnunk továbbá a figyelmet egy büntetőjog alkalmazásával kapcsolatos meglehetősen sajátos jelenségre is, nevezetesen, hogy a választójog kapcsán bizonyos területeken egyszerűen nem alkalmazták a büntetőtörvénykönyv rendelkezéseit. Fel kellene tárni azt is, hogy voltak-e más ilyen területek is, és lehet-e a büntetőtörvénykönyv alkalmazásának mellőzésére bármiféle egységes magyarázatot

¹⁴⁶ Darányi, 191/556.

¹⁴⁷ Lásd *Romsics Ignác*: Nyíltan vagy titkosan? A Horthy-rendszer választójoga. Rubicon (1990: 2. sz.) A titkos szavazás teljes körű bevezetését követően a választójogosultak aránya nem növekedett, sőt 3–5%-kal csökkent, nyilvánvalóan a korrektívumok következtében. A pontos adatokat lásd *Püski L.*: A Horthy-rendszer i. m. 103.

¹⁴⁸ A szavazás ugyanis elmaradt akkor, ha csak egyetlen jelölt volt. A választási elnök ilyenkor kijelentette, hogy a jelölt megválasztott országgyűlési képviselő lett. Lásd 2.200/1922. M. E. sz. rendelet 64. §, 1925. évi XXVI. tc. 65. § (2) és 1938. évi XIX. tc. 89. § (1), (2).

¹⁴⁹ Lásd a Nánássy- esetet a 101. jegyzetben.

adni? Ez a korszak büntetőjogi gyakorlatának új szempontból való vizsgálatát feltételezi.

Az országgyűlési vitán elhangzott ellenzéki javaslatokból a törvényszövegbe kevés épült be, bár a miniszterelnök például hajlandó volt elfogadni, hogy aki az ajánlást szabályszerűen aláírta, annak az aláírását visszavonni már nem lehet, illetve azt is, hogy a pótlás címén benyújtott aláírások száma is maximálva legyen.¹⁵⁰ Figyelemreméltó azonban, hogy mindkét javaslatot kormánypárti képviselő is támogatta (Vay Miklós, Árvátfalvi Nagy István). Előfordult az is, hogy az ellenzék által megfogalmazott javaslatot a miniszterelnök a törvény végrehajtási utasításába kívánta beiktatni arra hivatkozva, hogy az nem törvényi szabályozás keretébe tartozik. Így például azt, hogy az előjárásnak a hivatalos órák alatt rendelkezésre kell állnia, illetve, hogy mikor kell rendelkezésre állniuk a más hitelesítő fórumoknak.¹⁵¹ A kormánypárt elképzeléseinek megfelelő fő rendelkezések azonban változatlanul maradtak a felsőház elé terjesztett törvényjavaslatban.

Az 1938. évi választójogi törvényben az ajánlók számának maximálása, az ajánlók korosztály szerinti megosztása, az aláírások hitelesítése és a biztosíték intézménye mind-mind az 1937. évi novella jogi öröksége. Nem változott a választójogi kérdés korabeli megközelítése sem: „[...] t. képviselőtársaim, az a helyzet, hogy nekünk már egészen csavarosan kell gondolkoznunk” – hangzott el a novella vitáján Dulin Jenő megjegyzése.¹⁵² Valóban igaz: a mai kutatónak sem elég az egykorú jogszabályok ismerete, a kor észjárásnak megfelelő „csavaros” gondolkodást is meg kell tanulnia ahhoz, hogy a rendelkezéseket helyesen tudja értelmezni.

---

¹⁵⁰ Darányi, 191/557.

¹⁵¹ Darányi, 191/563.

¹⁵² Dulin, 187/455.

Függelék
Az 1937. évi választójogi novella vitáján felszólaló
országgyűlési képviselők¹⁵³

<i>A felszólaló neve</i>	<i>Pártállása vagy tisztsége</i>	<i>Választókerülete vagy beküldője</i>	<i>Az ülés száma</i>	<i>A felszólalás időpontja</i>
Antal István, dr.	Nemzeti Egység Pártja	Jászberény	K 184 Á	1937. február 16.
Árvátfalvi Nagy István, vitéz dr.	Nemzeti Egység Pártja	Zalaegerszeg	K 188 Á	1937. február 23.
Balogh Elemér, dr.	Felsőházi tag	A kormányzó által élethossziglan kinevezve	F 40 Á	1937. március 16.
Buchinger Manó	Szociáldemokrata Párt	Budapest, III. választókerület	K 185 Á K 191 R K 192 R	1937. február 17. 1937. február 26. 1937. március 2.
Cseh-Szombathy László, dr.	Független Kisgazdapárt	Nagyigmánd	K 188 Á	1937. február 23.
Csik József	Nemzeti Egység Pártja	Budapest-környék	K 187 Á	1937. február 19.
Csoór Lajos	Népakarát Párt	Tura	K 186 Á K 192 R	1937. február 18. 1937. március 2.
Darányi Kálmán, dr.	Nemzeti Egység Pártja, A Belügy- minisztérium vezetésével megbízott miniszterelnök	Balatonfüred	K 184 Á K 191 Á K 191 R K 192 R F 40 Á	1937. február 16. 1937. február 26. 1937. február 26. 1937. március 2. 1937. március 16.
Drobní Lajos, dr.	Reformprogram	Győr	K 187 Á	1937. február 19.
Dulin Jenő, dr.	Független Kisgazdapárt	Szekszárd	K 187 Á	1937. február 19.
Farkas Elemér, dr.	Nemzeti Egység Pártja	Hercegfalva	K 186 Á	1937. február 18.
Farkas István	Szociáldemokrata Párt	Budapest, III. választókerület	K 191 R	1937. február 26.
Fábián Béla, dr.	Független Nemzeti Demokrata Párt	Budapest-környék	K 190 Á	1937. február 25.
Hegedüs Loránt, dr.	Felsőházi tag	A kormányzó által kinevezve	F 40 Á	1937. március 16.

¹⁵³ A táblázatot az 1935-ben összehívott országgyűlés naplója és almanachja alapján állítottuk össze. Néhány – köztük a tanulmányunkban többször idézett – képviselő esetében azonban a választókerületre és a pártállásra vonatkozó adatokat más, itt terjedelmi okokból külön nem jelölt forrásokban kutattuk fel, mivel azok, akik petíció (a mandátum bíróság előtti megtámadása), vagy időközi választás miatt csak később foglalták el helyüket az országgyűlésben, azokat az almanachba már nem vehették fel. Lásd Országgyűlési almanach az 1935–40. évi országgyűlésről. Szerk. Haeffler István. Bp. 1935.

<i>A felszólaló neve</i>	<i>Pártállása vagy tisztsége</i>	<i>Választókerülete vagy beküldője</i>	<i>Az ülés száma</i>	<i>A felszólalás időpontja</i>
Kertész Miklós	Szociáldemokrata Párt	Budapest, II. választókerület	K 190 Á	1937. február 25.
Kun Béla	Pártonkívüli agrárellenzék	Hódmezővásárhely	K 191 Á	1937. február 26.
Lányi Márton, dr.	Nemzeti Egység Pártja	Tótkomlós	K 184 Á K 191 R	1937. február 16. 1937. február 26.
Martsekényi Imre, vitéz	Nemzeti Egység Pártja	Mezőkeresztes	K 186 Á	1937. február 18.
Meizler Károly, dr.	Keresztény Gazdasági Párt	Keszthely	K 186 Á K 191 R K 192 R	1937. február 18. 1937. február 26. 1937. március 2.
Mikecz Ödön	Nemzeti Egység Pártja, belügyi államtitkár	–	K 192 R	1937. március 2.
Mojzes János, dr.	Független Kisgazdapárt	Regőce?	K 188 Á K 192 R	1937. február 23. 1937. március 2.
Petrovác Gyula	Keresztény Gazdasági Párt	Budapest, III. választókerület	K 190 Á	1937. február 25.
Propper Sándor	Szociáldemokrata Párt	Budapest-környék	K 192 R	1937. március 2.
Rajniss Ferenc, dr.	Pártonkívüli	Dombóvár	K 187 Á	1937. február 19.
Rakovszky Tibor, dr.	Független Kisgazdapárt	Kapuvár	K 189 Á	1937. február 24.
Rassay Károly, dr.	Nemzeti Szabadelvű Párt	Szeged	K 188 Á	1937. február 23.
Rupert Rezső, dr.	Nemzeti Radikális és Független (Kossuth) Párt	Budapest, II. választókerület	K 190 Á K 191 R K 192 R	1937. február 25. 1937. február 26. 1937. március 2.
Soltész János, dr.	Független Kisgazdapárt	Kápolna	K 184 Á K 191 R K 192 R	1937. február 16. 1937. február 26. 1937. március 2.
Tauffer Gábor	Keresztény Ellenzék	Budapest, II. választókerület	K 190 Á	1937. február 25.
Tildy Zoltán	Független Kisgazdapárt	Szeghalom	K 188 Á	1937. február 23.
Tomcsányi Móric, dr.	Előadó, felsőház	Pázmány Péter Tudományegyetem	F 40 Á	1937. március 16.
Vay Miklós, báró	Nemzeti Egység Pártja	Tiszalök	K 190 Á	1937. február 25.
Vázsonyi János, dr.	Nemzeti Demokrata Párt	Budapest, II. választókerület	K 187 Á K 191 R K 192 R	1937. február 19. 1937. február 26. 1937. március 2.
<i>Rövidítések: K = képviselőház, F = felsőház, Á = általános vita, R = részletes tárgyalás</i>				

THE 1937 ELECTORAL NOVELLA

by Gábor Hollósi
Summary

The paper explores act no. VIII. of 1937 and its parliamentary debate, with the aim of measuring its historical importance from the perspective of the mutual expectations of the contemporary governing party and its opposition. Accordingly, it is primarily based on contemporary sources, starting from an analysis of parliamentary speeches recorded in the 1937 minutes of the House of Representatives, and the attached documents (bills and committee reports) which have survived in other documents of the House. The paper at first surveys the development of the system of designating parliamentary candidates from 1919, and then examines the constitutional context of the act, that is, its place among contemporary constitutional reforms (the extension of the authority of the governor and the Upper Chamber, and the introduction of general secret ballot). Next, it analyses the chief dispositions of the act in the mirror of opposition speeches, summarising the problems that arose with regard to the individual sections, as well as the potential (or actual) abuses. It also deals with the social problems that surfaced during the parliamentary debate of the act, and draws attention to the necessity of exploring not only the problem of contemporary secret ballot but also the so-called electoral correctives (precautions) in their entirety.